

Lőrincz György

A lélek három állomása színekben

Zsigmond Aranka textil- és festőművész, grafikus, művészpédagógus több mint ötvenéves alkotói időszakának egy kis töredéke az itt kiállított festmények sokasága.*

Amikor Aranka felkért ennek a kiállításnak megnyitására, ami ellen látatlanban tiltakoztam, majd mégis elmentem a lakására, az ajtón belépve megdöbbenve tapasztaltam a festmények, grafikák, faliszőnyegek gazdag, tobzódó látványát. A káprázat s a csoda csak fokozódott, a zsúfolásig telerakott falakon nem volt szinte egy tenyérnyi hely, ahogy a hatalmas termekben sem. A falak mellett berámázva, a földön kiterítve festmény festményt ért, a falakon szőnyeg, szőnyegek az egyik sarokban, az első belső nagyteremben hatalmas életnagyságú női portré hivalkodott feltűnő szépségével, a színkavalkád látványa már-már elvakított, fekete-piros, kék, sárga, zöld festékek pompáztak, szikráztak, fénylettek mindenfelé, és akkor öntudatlanul nyugtáztam, milyen jó, hogy csak írok: két polcon elfér úgymond az egész „életmű”.

Ez egy pillanatig megnyugtató. Aztán beléptem a legbelső terembe, ahol, miután a szemem hozzászokott újra a zsúfolt látványhoz, külön-külön is láthatóvá és felismerhetővé váltak a festmények, a belső fal rögtön le-

nyűgözött. Két kisebb s egy nagyobb mű uralta a falat. Miután a közepső, nagyméretű festmény lassan felismerhetővé vált, a fények s a színek kiadták a vonalak látványát, az életfa ősi, örök mítosza jelent meg a szem látóterében. Az a harmónia és erő, amely századokon, sőt évezredekken át őrizte az örök élet reményét. Az élet sokszínűségét. Hatása kimondhatatlan volt. Ahogy a pár perccel később felfedezett baloldali festmény látványa is, ahol test nélkül, csak az összekapaszkodó kezek döbbsentették a tekintetet már-már kimondhatatlan erővel.

Ekkor rögtön, újra elfogott a kételkedés, s a félelem, hogy én laikusként, botcsinálta, naiv műértőként mit tudok majd mondani önöknek Zsigmond Aranka művészetéről. Hisz az ő életrajza figyelmeztetett: a marosvásárhelyi művészeti szakközépiskola évfolyamából mindössze ketten jutottak be az egyetemre, egyikük a bukaresti, illetve Zsigmond Aranka a kolozsvári Ion Andreescu Képzőművészeti Főiskolára, és sikerrel elvégezték azt – tehát a szakma elvárása szerint Zsigmond Arankával úgymond minden rendben volt. De velem? Mit mondjak, voltak s vannak kétségeim. Aranka közben mesélt, elmondta az életét, az udvarhelyi pályakezdet, majd a kitelepedést, a magyarországi és amerikai

éveket – mindkét helyen megbecsült tagja volt az ottani művészeti életnek – és a későbbi hazatérést. Beszél a különböző helyeken átélt közérzetéről, a hazatérés különös örömről: ennek a három korszaknak a legjellegzetesebb műveit szeretném bemutatni, mondta. És mesélt a magyarországi évek alatt megélt fekete-piros korszakáról, az amerikai évek alatt festett, absztraktba hajló kísérleteiről, majd a hazatérés és itthoni munkálkodás eufóriájáról. Egy oldott lelkületű, meleg és tisztaszívű nő – hangsúlyozom: nő – rohangu a festményhalmazok körül, rakta sorba, mutatta be a fekete-piros, szigorú, szögletes, már-már szikárnak tűnő, keményvonalú festményeket, amelyeken a sötét színek elnyelték vagy tompává tették a fények ragyogását, aztán következett New York, az anyja szülőföldje, mert amerikai magyarként ott született az édesanyja, és ő valójában amikor kiutazott, hazatért az anyai szülőföldre. Az ekkor készült alkotások, mondhatnám, az új világból adódó kihívások válaszként

önmaga keresésének és az erre adott megtalált válasznak tűntek. Ami viszont már rögtön új és meglepő volt: a korábbi fekete-piros, balladai sötét színeket – vajon miért volt székesfehérvári korszakában az uralkodó szín a fekete-piros? –, az absztrakt, a képben kép, zárt térbe zárt festményein fölváltotta a színek kavalkádjá, ragyogása, a sokszínűségből fakadó káprázat, illetve a zöld és a meleg barna különböző árnyalatainak a tobzódása. Önmagukért beszélnek ezek a főfalon látható festmények, átsüt rajtuk a lélek belső, fénylő, megtalált ragyogása.

Ahogy persze a hazatérése után festett alkotásain és szimmetriáin is. A tudat alatti én különös, már-már vulkánkitöréshez hasonló kirobbanása mindez? Hisz a szimmetriáival – amelyek egy marosvásárhelyi párhuzamos kiállítás anyagát képezik – egy új önkifejezési formát teremt, ahogy persze az itt kiállított nagyméretű festményeivel, életképeivel is. Amivel egyben egy újabb korszak, a már-már idillibe hajló figurális festészet korszaka következik.

Alkotásain megjelennek a gyermekkor jellegzetes álomszerű alakjai, az alakok és az élethelyzetek nemcsak a külső látvány, hanem a lélekben zajló események foglalatái is, ami lehet szeretet, harag vagy pletyka szintjén még a falu szája is. A korábbi korszakokkal szemben ezzel egyidőben változnak a színek is.

Megjelenik a sárga, barna hullámzó melegségével, a kék sziporkázó fényével. Viszont, ki kell hangsúlyoznom, ami különleges: egy-két, már a korábbi korszakokból ismert téma kísértése megjelenik újra és újra. A kezek látványa. Amely már az amerikai, képben-kép korszakban talán segít-

ségkérőn megjelenik. S majd kísérti. Amely lehet egymásba kapaszkodó, összejárt, féltő, óvó, erőt sugárzó, dolgozó, simogató. Bütykös, kidolgozott vagy az öregségtől ráncos, félszázados munkában megkeményedett, torzult. Zsigmond Aranka így vall erről: „Az itt kiállított munkák visszatelepedésem után készültek. Szívem-lelkem erdélyi volt és maradt, bárhol éltem, az óceánon innen vagy túl. Székely humorom, lelkem benne van minden munkában. Tudatosan ábrázolok nagyméretű, dolgozó kezeket, hol munkaeszközre támaszkodva, hol megpihenve egy sor növény kapálása közben. Előszeretettel ábrázolom a nagyapát humorával, aki mesél a múltból, tovább adja azt a szellemet, melyet az utókor továbbvisz az életben. Az öregek bölcsessége, tudása a jövő generáció alapköve lehet. Minden festmény egy-egy életérzés! Balladisztikus megközelítése a mindennapjainknak.”

Optimizmus sugárzik a tréfás képekből. Csak megismételni tudnám, inkább idézem, amit a szakma, vagyis a művészettörténész Lőrincz Ildikó ír ezekről a festményeiről. „Ezek a képeken Zsigmond Aranka a népi örökség varázsát festve meséli el. Semmi sem csupán csak esztétika. A föld, a mező, a rét, a falu, a vidék, a térség feltárja kincseit, az emléktörző drámai jelenetek a holtában is cselekvő örökséget hozzák előtérbe. Ott van benne az öröm, a remény, a teremtés és a természetbe vetettség, az egymásra utaltság, az eltévedés és a megtalálás, az igazság-

tétel, az önpusztítás, az újra felemelkedés és elbukás, a hit ereje, a csodavárás – szóval az élet maga. Ami többnyire derűs, még ha olykor drámaibb területre is téved. A tág látókörű, több műfajú, színes egyéniség látó és láttató szeme a láthatatlant is láttató képi elemekkel jelzi: szereti, támogatja, felemeli a székely embert. »Jól csak a szívével lát az ember, mert ami igazán lényeges, az a szemnek láthatatlan« – vallja Antoine de Saint-Exupéry. Nekünk, befogadónak nem marad más hátra, mint minél több művészetet, esztétikai értéket, erőt, hitet, emberséget magunkkal vinni hétköznapi életünkbe Zsigmond Aranka festészete jóvoltából, az identitásörző és identitásteremtő életképek erős, lényeges üzeneteit hordozva magunkban. (...) A népelet úgy jelentkezik művein, mint a népdal, a népzene Bartók szerzeményeiben: lelki, szellemi példakép”.

Befejezésül el kell mondanom, Zsigmond Aranka az egyetemen, harmadéves korában dolgozatot írt Borghida István művészettörténész felkérésére. „*A színek lélektani hatása*” volt dolgozatának a címe. Öntudatlanul, egy életre meghatározta volna festészetének lényegét? A művein át a színekbe zárt lélek tündöklését?

(*Elhangzott szeptember 28-án a székelyudvarhelyi művelődési ház koncerttermében Zsigmond Aranka képzőművész festészeti kiállításának megnyitóján.)